

Hajmito fon Doderer

Osvetljeni prozori

ili
postajanje čovekom
kancelarijskog savetnika Juliusa
Cihala

Roman

preveo s nemačkog

Relja Dražić

*Veleuvaženoj Centralnoj c. i kr. Kancelariji za razrez
poreza i prireza
s najvećim poštovanjem posvećuje
autor*

Ovde se za prvi mah čini da podnaslov ove pripovetke sadrži neku vrstu uvrede časti službe, te da sa sobom nosi rdavo skriveni kontraband, što ne bi značilo ništa drugo nego torpedovanje časti službe od strane jednog pisca (a opakost takvih ljudi je notorna). Ipak, ja mogu da dokažem da su čitaoci, ili još bolje, slušaoci oni koji tu torpeduju upravo u trenutku kad ih ulovim, osvetljavajući policijskom blindlampom¹ (jer mi literati smo dabome prava policija) u anarhističko jezgro, u jedno – zaista! – torpedovano car.(sko) i kralj.(evsko) državljanstveno jezgro: ako je naime čovek spreman da tako nešto odmah prihvati i poveruje! O, ja vidim naprslinu u tvojoj duši kroz koju se uvukao crv pobune, i da se zbog te, unekoliko smele, metafore nisam morao plašiti prekora nekih upućenih ljudi, rekao bih: crv koji munda, i ništa više.

Et quid susurrant vermes? Šta mundažu te pokretne sofističke glavice? One govore: ako jedan amtsrat² tek mora da postane čovek, šta je onda drugo pret hodno bio nego živinče?

Sasvim kao da, na primer, ne postoje pali anđeli?!

Taj anđeo pade kad ga je penzionisalo. Iz apstraktne visine jedne nadpersonalne instance pade najpre u neki prazan prostor, u neku vrstu interregnuma, one ničije zemlje kojom se jedna mistična ili u najmanju ruku misteriozna vlast odvaja od života i običnih ljudi, od kojih ona na taj način ostaje strogo i bezvazdušno odsečena kao kakav umetnik koji istrajava u l'art pour l'artu. Tako recimo i Centralna kancelarija za razrez poreza i prireza³ više nije imala mogućnost kontakta s prostim razumom podanika. Ona je odmeravala, i to po svojoj sopstvenoj meri, koja se od njenih

sopstvenih i sasvim autonomnih kategorija oslobađa (poreza).

Ko tu još pita o nekoj svrsi, osuđen je, jednom s obzirom na slabost u mišljenju jer brka kategorije, s druge strane sa svog manjkavog istorijskog obrazovanja – ova se dokazuje kroz njegovu nesposobnost za koliko-toliko artikulisane koncepte baroknih životnih formi – i treće – osuđen je zbog ispoljavanja jednog ordinarnog raspoloženja uopšte, sasvim jednostavno, jer se u tako sublimnim stvarima ne postavljaju tako bezobrazna i plitka pitanja.

Sasvim istovremeno pala je ovde i reč koja je od eminentnog značaja za Cihalovu biografiju: koncept. Njemu je naime negde oko tridesete godine života uspelo da uđe u koncept⁴. Ah, i sad me se možda već iznova shvata na profan način, a ne saobrazno onoj visini na kojoj stanuju anđeli pre svoga pada: možda se pri 'ući u koncept' pomisli na neki nacrt, kakav životni plan, neko dolaženje Cihalovo načisto s načinom kako, recimo, ima da uredi svoj život, i same takve podlosti (no, a šta drugo nego upravo podlosti...?). Ne, ovde se radi o jednom hijerarhijskom pojmu, izričito...

Manipulant, kasnije i oficijelno zvan pripravnik... da, to su miševi. Crkveni miševi hijerarhije, lica koja na ulici, u blještavoj svetlosti lučnih lampi, izgledaju sasvim bezreljefno, prolaznici, ništa više. O njima se u dodatku § 57, završni odeljak, Službovne pragmatike⁵ kaže:

„Pripravnici koji su na dan 1, februara 19...(te i te) posle zaračunavanja, u smislu § 30 SP nezaračunljivog, vremena provedenog recimo u obaveznom vojnom roku, unutar istog ogranka službe istog resora već ispunili rok za unapređenje prema § 56 i s uspehom položili neophodni stručni ispit i ocenjeni najmanje dobro, od 1. fe-

bruara 19... (te i te) pravosnažno se imenuju – u slučaju da ne postoji neki zakonski razlog isključenja ili sprečenosti – činovnicima po rangu *najniže* klase koja dolazi u obzir kod njihove činovne kategorije.

Ako je, za *mirovinu* zaračunljivo pripravničko vreme koje je jedan takav pripravnik proveo unutar istog ogranka službe, po odbitku vremena provedenog u vojnom roku, nezaračunljivog u smislu § 30 SP, duže od roka neophodnog za unapređenje, onda mu se vremenska razlika sve do maksimalne dužine od četiri godine *priračunava* kao vremensko prekoračenje za unapređenje u više prinadležnosti.“

Jedan oficijant, naprotiv, već se može oslovljavati kao postojeće biće. Ipak, vokal *a* dobija širinu tek kod oficijala. Istina, to je ustvari tek početak izvesne širine, početno slovo šire vrste u kojoj se onda već sedi za pisaćim stolom. Moglo bi se postati nad-oficijalom: jedan ispunjen život.

Ali kako i kome uspeva da svoj život pomeri u jednu drugu dimenziju, da iz bezreljefne planimetrije najniže stepenice, iz gole kancelarijske potrčne službe „uđe u koncept“, u stereometriju, u konceptnu službu, da postane konceptni činovnik, da primi više posvećenje, da koncipira i sledstveno da se oploduje iz plemenitijeg semena?

Uspelo je onome ko je svršio ubrzani kurs (da, tako se to zvalo u onim mračnim vremenima kad je živeo Cihal) i ko je, ekspresnoskuvan ali po obrazovanju ipak meko prokuvan prošao 'proveru inteligencije'; tako se zvala, sasvim bestidno; direktno i otvoreno sumnjalo se u inteligenciju, na najsiroviji način (moglo bi se reći), jer se inače ne bi ni proveravala.

Ali, to je bio samo simbol. I u visokim kulturama postoje još srazmerno sirovi simboli: pomislimo na

javne svadbe prilikom kneževskih venčanja i slično što bi i Cihala izvesno rasrdilo da mu je došlo do znanja, ali u istorijskom građivu ubrzanog kursa nisu se javljale takve nečudoredne pojedinosti.

2

Postao je revident.

Blisko pameti bilo bi sad pomisliti da je Cihal jednom revidirao minulo, da ga je podvrgao reviziji iz jednog takvog oštrog zaokreta vijugave struje života, umesto da sasvim obuzet lebdi u novoj sferi, pa već sa samorazumljivošću koja se ovde gotovo graničila s drskošću – moglo bi se tako kazati, ali mi to zapravo ne mislimo, jer nam je Cihal, uza sav jed koji nam priređuje, ipak nekako drag. Da je lebdeo, lebdeo je: bio je valjano dobio na težini, na zemaljski-specifičnoj težini je međutim izgubio; sad ga moramo zamisliti recimo kao čoveka kome je uspelo da proguta mali balon... Taj potisak omogućio je Cihalu – i to u epohi između revidenta i nad-revidenta – da odlebdi i u nebo svog prvog braka. Nešto pobliže ispričati o tome nije lako moguće, iako je Cihal kasnije, kao udovac, zapravo o tome često i rado pripovedao, posebno izvesnom doktoru Deblingeru, čoveku koji je inače vešto postavljanim podsticajnim pitanjima umeo da otvori brane Cihalove govornosti, pa da onda u otvorenu bujicu takoreći zaroni grablje svoje pažnje, na koju bi se nahvatale mnoge, i ne uvek zgodne pojedinosti... suviše pojedinosti, mogao bih da kažem: i time sam već i naznačio razlog zašto iz Cihalovog prvog braka ne mogu i neću da izvestim ništa (skoro uvek običavao je da počne rečima: „moja žena bila je

18 godina starija od mene“), sve do ovog jednog da se Julius Cihal, amtsrat, nekoliko godina kasnije, sa sahrane svoje supruge vratio kući isto onako neizmjenjen kao što se u svoje vreme Cihal, revident, vratio sa svadbenog putovanja koje ga je bilo odvelo u Pariz, što na prvi pogled može zvučati iznenađujuće i gotovo neverovatno... ali se prirodno objašnjava i legitimše ne nepovoljnim imovnim stanjem gospođe Ane Dajdozik – tako se zvala Cihalova prva žena, udova. Žene su inače uvek preduzimljivije nego muževi. Tada su u centralnoj kancelariji za razrez poreza i prireza po različitim prijateljskim pisaćim stolovima samo tako zapljuštale razglednice iz Pariza, a napadale su i u jednoj od obližnjih gostionica, kao i u kafeu Simberl koji je inače, iz poštovanja službe, samoinicijativno bio uveo okupljanje za popodnevnu kafu po sniženoj ceni (‘Užina Poreske kancelarije’, kafa sa šlagom i dva komada hrskavog peciva) – dakle, u kafeu Simberl su za stalne goste kod same kase bile izvešane te karte, tako da je svako odmah prvo naleteo na novosti od Juliusa Cihala.

3

Ni vremena nisu bila povoljna za neku izvanslužbenu reviziju. Moramo se premestiti u životne prilike koje su nam danas nepoznate jer su odavno prevladane. Bilo je to jedno mračno doba koje bi se još uvek moglo zvati po onom ozloglašenom starom državnom kancelaru: Meternihova era. Pritom je sve bilo manje-više samorazumljivo. Čak i zagonetna Centralna poreska kancelarija. Svako se ograđivao od vrste želatinozne ljudskosti, ljudi su bez ustručavanja na ulicu izvodili

svoja mnjenja u šetnju, ili šta su već drugo neukusno imali, što se danas čini još samo sa psetancima; ali oko tih mnjenja ili uverenja niko se uistinu nije paštio, ona su naprosto ignorisana, nisu dolazila do reči, a već pogotovo nisu diskutovana. Beše to najgore ugnjetavanje. Ako bi ko zaseo na visokog ata kakvog uverenja, mahom bi se iz lenjosti brzo smandrljao na drugu stranu, ili bi mu uopšte postalo dosadno da tamo ostane da sedi jer pri tom niko nije hteo da ga gleda i da na nj obraća pažnju. Zdravi ljudski razum je praznovao prave orgije, a njegova plitkost neretko je uspevala da se održi – na primer u Cihalovim ustima – futrovanje sonornog tona i određeni dekor. Jedan takav ton znao je iz Cihala takoreći da isprovocira onaj ranije pomenuti doktor Deblinger, suprotstavljajući kancelarijskom savetniku iznebuha neku abruptnu sentenciju opštijeg sadržaja, recimo, „pravo narodno obrazovanje ne rađa mrtvo znanje“ – to bi bilo dovoljno da navede Cihala na izlaganje jednog konsolidovanog gledišta čija je sigurnost bila zapanjujuća, pa je čak u slušaocu mogla proizvesti nešto što bih – paradoksalno – mogao nazvati nostalgijom. Ja sam to često tako doživeo. Mahom je običavao da odgovori tako što je definisao, dakle, gotovo kao kardinal; stvar je počinjala s osvrtnim protupitanjem koje je Cihal naime postavljao samom sebi, recimo: „šta znači mrtvo znanje?“ Zatim se kazalo: „Gospodine doktore, Vi kao akademski obrazovan čovek...“ i ovde se videlo da je Cihal ipak bio nekako osetljiv u toj tački, verovatno zbog proveravane inteligencije (zbog 'ubrzanog kursa') i zbog znanja uopšte koje on nije hteo da dopusti da se označi kao mrtvo jer mu je ono ipak bilo pomoglo da iz jedne ravni života pređe na drugu... Jednom je na sličan način definisao i pojam 'književnost', i tu

sam definiciju sebi zabeležio: „Šta znači 'književnost'? Gospodine doktore! Izvinite, Vi ste akademski obrazovan čovek, svaka čast, Vi znate. Ali ja sam ozbiljan čovek. I ja ne čitam romane. Književnost je za mene ono što jedan Jevrejin prepisuje od drugog.“

Kasnije se ispostavilo da ta definicija uopšte nije bila njegova, nego izjava jednoga tada veoma poznatog političara, koju je ovaj prvobitno smislio kao objašnjenje pojma 'znanosti', što ipak čini znatnu razliku.

4

Posle penzionisanja kancelarijski savetnik se preselio. Vidi se: jedva otpuštenom iz kruga hrama, već se kod njega proguralo ono profano, sporedno, ukratko, privatni život. Doduše, to se još zbivalo pod formom sprovođenja jednog akta, ali ipak ta forma više nije bila identična s njenim sadržajem, što je, isto kao u umetnosti, u Centralnoj kancelariji za razrez poreza i prireza spadalo u samorazumljivosti; stoga što se svaka stvar koja bi ovde ušla samim tim odmah i potpuno odvajala od života i njegove haotične lišenosti kvaliteta, s jedne strane, s druge strane, pak, i od njegovog ordinarno-svrishodnog reda, naime u onom trenutku koji bih nazvao kao postajanje-aktom. Jedan akt, u izvesnom smislu, ima isto tako samostalnu i od svega sveta razrešenu i nezavisnu egzistenciju kao umetničko delo, pa i o aktu sasvim isto važe oni veličanstveni stihovi Eduarda Merikea

*„umetnička tvorba ali prava
blaženo sja u sebi sama.“*

Merike inače nije bio prošao u književnoistorijsko obrazovno gradivo za proveru inteligencije, mada se ne sme reći da bi se protiv tog pesnika na bilo koji način mogao pronaći neki čudoredni prigovor. Nažalost, to generalno baš nije slučaj kod novijih autora.

Da, taj div Antej-Cihal koji se toliko često impozantno uspravljao za pisaćim stolom, ceo čovek (fizički je inače bio pre malena rasta) samo komad onog neprelaznog zida važećih propisa koji su ovde suprotstavljali branu stranci što je podnosila urgencije i peticije, da bi se petent radi uočavanja svojih u svakom slučaju još postojećih žalbenih prava onda uputio na sobu 289, III sprat (odakle se onaj svakako odmah upućivao u sobu 12, visoki parter, kao sobu za prijem žalbi od onih koji su izgubili termine) – da, znam, ta rečenica postaje beskrajna kao dugi hodnici u Centralnoj kancelariji za razrez poreza i prireza – taj div Antej dakle, da mu se sad najzad iznova vratimo, baš kao i stranka koja trči po hodnicima i koju su, jasno, na kraju poslali nazad u sobu 12 i opet Cihalu, kao jedino kompetentnom mestu...

Tako to ne ide, na tim beskrajnim hodnicima ostane se bez daha.

A ja htjedoh samo reći da, telesno pre maleni kancelarijski savetnik u mirovini, Julius Cihal, upravo više nije bio div Antej, te da je bio izgubio tle pod nogama kad je jednog prolećnog dana godine hiljadu devetsto te i te, budeći se u sedam ujutro u krevetu s ovijenim povezom za bradu – prethodnog dana bio je poslednji put u kancelariji – odmah preduzeo pokušaj da sačuva dotadašnje unutrašnje držanje, te da prema tome i svoju stvar-selidbu formira do tačke postajanja aktom. I na tom putu se zaglavio, jedinstvo sadržaja i forme – tamo, u zgradi od 1000 soba i 1000 lavirinata

bukvalno lebdeći u vazduhu – ovde i sada na ovom tlu nije mogao da postigne. Cihal, još u polusnu, doživeo je nešto kao lagani šok. Pretpostavljamo da je taj šok suštinski potekao od onog svrsishodno-ordinarnog predstojeće akcije koje se sada kao tupi klin uguralo u Cihalove predstave. U istom trenutku je kao muzička pratnja, prigušena zidovima, upao prodorni, promukli, škrebetavi zvuk mlina za kafu iz kuhinje u koju je već ušla služavka i sada tamo mlela jutarnju kafu.

A ona je bila i to što je već u samom početku osujetilo dalje Cihalove formativne pokušaje kao izlišne petljavine. Amtsrat se povinovao. Jer gospođa Zajiček trebalo je i nadalje da zadrži svoje kompetencije u njegovom životu. Cihalovo novo, već odabrano prebivalište ležalo je samo nekoliko ulica dalje, u istoj četvrti, da, pokućarki je put do njega možda čak bio i kraći.

Mada bi ona sa svoje strane sad rado izbegla amtsrata, pogotovo ovako rano – jer je toga jutra trebalo započeti s pakovanjem – ona ga ipak nije mogla sprečiti u tome – da računa.

Jer, uprkos svojoj potajnoj nameri da u krevetu ostaje nešto duže kako bi i usred sedmice uživao tu nedeljnu letargiju – koja za njega više nikada neće prestati – Cihal je ipak izašao iz kreveta uobičajenog minuta, okačio povez za bradu na ekserčić koji je za tu svrhu bio zabijen u svijeno drvo naslona za glavu uz natkasnu, obuio papuče, čarape i pantalone, pa kod prozora, ispred ogledalca, koje je nakrivo i nestašno visilo o zasunici, uzeo da se obrije. Zatim je šmrćući stojao ispred gvozdеног umivaonika. Komad zida iza ovoga bio je racionalno prekriven mušemom da predupredi prskanje. Svrsi i upotrebi umivaonika bile su uz ivicu mušeme dodate male, isto tako racionalne izraslice, nešto kao spremnice za četke za bradu koje

su izvirivale iz neke vrste džepa koji je kao celina imao luckasti oblik vezene papuče. I ovde su inače komadi nameštaja tu i tamo na zidove iza njih delovali kao zračenjem: iznad zaglavlja kreveta amtsratov san je čuvala naša draga Gospa od Marija-Cela u tamnom elipsastom okviru, dok je, zaprepašćujuće, na uzdužnom zidu visilo nešto ružičastocrveno, na čemu se mogla videti jedna šumska vila na jezeru, okružena vilenjačićima, ali baš sasvim obučena ta vila zapravo nije bila. Pisaći sto u bočnoj sobi – bile su dve sobe i ispred njih kuhinja – takođe je nešto projektovao na zid, naime jedan kalendar (za novu godinu, od Grajslera, gde je Zajičekova pazarila za amtsrata), ipak, ovde je pre svega, i u centru, visio monarh, i to u formi uramljene i zastakljene reprodukcije Pohvalskijevog portreta koji je, kako se zna, najbliži od svih postojećih (u štajerskom lovačkom odelu s ulovljenim jelenom).

Htedosmo smo zapravo da pričamo o računanju, u čemu kancelarijskog savetnika gospođa Zajiček nije mogla da spreči. Ali put do računanja je više nego računanje, put do pisaćeg stola je više nego pisaći sto (da tako variramo reči najčuvenijeg od novijih nemačkih poeta koji je to zacementirao znati već iz svoje spoljašnje sličnosti s Geteom⁶) – ali taj put do pisaćeg stola, prema tome do računanja, bio je sad bezmerno skraćen, u neku ruku amputiran i odsečen jer je vodio samo kroz drugu sobu, pa čak ni do pisaćeg stola, nego u kuhinju gde je Cihal bio navikao da pije kafu. U prolazu je sa sobom poneo nekoliko proteklih, otrgnutih listova zidnog kalendara koje je običavao da sačuva zbog njihove slobodne poledine, kao i olovku, promešao, srknuo i prelomio zemičku.

Biće van svake sumnje da je preseljenje kao takvo trodelno građeno i to mu je skroz zajedničko s, na primer, stavovima sonate. U posebnom mogu se razlikovati: prvo iseljenje; drugo seoba (prevoz); treće useljenje. Pretpostavlja se dabome da je razlog selidbe čvrst i opravdan. Taj već odavno zabijeni ekser kancelarijski savetnik je sad proveravao još jedanput. Razlog preseljenja ovoga puta je valjalo razmotriti u nastaloj razlici između prilika aktivne službe i sadašnjih penzijskih primanja, koja razlika se nižom cenom novog stana mogla smatrati kao poravnata onom među iznosima kirija, pri čemu je preostao još i mali višak; što se tiče raspolaganja tim, sada takoreći novim, mesečnim prihodom, kancelarijski savetnik još nije doneo odluku, pri čemu je poslednjem (naime odluci) dabome već bio pokazan pravac s obzirom na predstojeće trodelne troškove selidbe. Za uživanjem kamate od Dajdodičinog nasleđa – nešto veće od Cihalove penzije – računski se nije posezalo, poštovale su se dosad važeće odredbe, kako u pogledu dopustivog trošenja za životno izdržavanje, tako i mesečnog izdvajanja za štedno ulaganje iz istih tih prihoda. Istovremeno se nije pomišljalo na neko novo, možda štedljivije kalkulisanje iznosa za životno izdržavanje. No, time se razlog preseljenja pokazao kao s pravom postojeći. U samoj stvari teškoće su rasle jedino u odnosu na nacrt preciznijeg tumačenja troškova. Ako je sanduke, koji su se morali dati napraviti, bez daljeg trebalo računski podvesti pod 'iseljenje' – jer oni su činili pretpostavku pakovanja, onda je izgledalo da očekivano i objedinjeno potraživanje špeditera spada kako ovamo, tako i u oba sledeća računski odseka. Napojnica za pakere nameštaja mogla se podvesti pod 'useljenje' pošto je njeno uručenje imalo da usledi tek po konačnom od-

nošenju i postavljanju komada nameštaja na njihovo mesto. Poslednja napojnica za kućepaziteljku ovde u kući razumela se sama od sebe po svom iseljujućem karakteru. Prevoz je ostao slobodan od daljih opterećenja kakva su su kalkulatorno bila nezaobilazna kod prve i treće fascikle.

Jasno, borio se za formu, na trenutak se osetio blizu nastajanja akta: reda na jedino mogući način, dekora koji je u Cihalu, kao ton u trubi, bujao u pompu i dostojanstvo. Tako se podiže još jednom – poreska kancelarija. Ali jedan grozan tupi klin upade s boka kao nekad Filipova falanga u helenske ubojne redove; tad nabuja teret zemaljskog, preplavi sadržaj s njegovom tugaljivom besformalnošću i besformnom tugaljivošću:

Jer raspoređivanje stvari, pakovanje tih toliko različitih predmeta u sanduke, kofere, košare, torbe – iz sebe nije htelo da porodi svoj formalni princip. Ako bi čovek, na primer, uspostavio osnovnu razliku između odeće i rublja, cipela, upotrebnih predmeta – i predmeta koji se zapravo uopšte ne upotrebljavaju: na primer (ružičastocrvena) slika iznad kreveta: i gde li bi, recimo, spadao pribor za cipele, naime pribor namenjen za čišćenje cipela, četke, krpe, četkice, okrugle kutije s viksom ili kremom... a gde venčana slika pokojnih roditelja, gde... kofe? Da, gde? Kofu po svoj prilici uopšte nije trebalo pakovati! I – kako bi to izgledalo? Kao kod Cigana. Kad bi se ovde u kuhinji užurbano i grubo razgalamili svi sudovi poput rulje koja oglašava svoje preteće prisustvo onako kao kad bi napolju na određenom mestašcu zalarmao limeni spremnik za stari papir, kratka metla s bubikopfom i napola zaklonjeni čabar s ribačim krpama – kao kad bi se sve to oglasilo tandrčući, drndajući, kloparajući:

na takav način nahrupiše u amtsratovu svest, koja je obuhvatala samo ono neposredno predstojeće i pre svega ono dolično, sve one zaboravljene, a i u momaćkom domaćinstvu neohodne trice koje su u mirovanju nepostojeće ili su čak nešto prisno i ugodno, ali pokrenute, četa Korahova koja se ne povinuje nikakvom poretku, ne daju se ustrojiti u kolonu jedna za drugom i izruguju se trodelnom sonatnom obliku. I sada, u toj tački, bi da kancelarijski savetnik pade u šake gospođi Zajiček, dabome samo figurativno i u jednoj kategoriji različitoj od ćudorednog ili nećudorednog, jer zapravo, pade joj u šake u smislu kako se kaže 'pasti u šake razbojnicima.' Na kolebljivom i popustljivom tlu njegove bespomoćnosti srušiše mu se poslednji ostaci volje za formom, pa docnije, kad se pojavio u vratima, povijen kao pod jarmom, Zajičkova vide da je kucnuo njezin čas, i biće da uopšte nije bilo nužno da amtsratu – iz jednog dubljeg straha koji je služavki sigurno ostao nerazumljiv – preko usana pređe onaj haos njegovoga konaka što je u njemu provalio! „Samo bez cifranja i neka gospodin amtsrat ne razmišlja, neka gospodin amtsrat sad malčice ode u kafanu da čita novine, razbiti se neće ništa jer ću sudove razdvojiti, metuću i' međ' kuhinjsko rublje, čaše ću zaštopati čarapama, a lavor i bokal i sve ostalo međ' krevetninu.“

Na sudove za pranje je, eto, bio sasvim zaboravio. Ali to beše još samo dodatak, pade još samo ozgo preko svega, nije ništa razbilo, ali nešto drugo ipak jeste, naime nešto u samom Juliusu Cihalu. Ponovo je ušao u kuhinju, sada zaista da uzme mantil i šešir, da ode. Tanka pruga sunca upade sad kroz prozor, pravo i usmereno na sanduče s priborom za cipele, naime za čišćenje cipela namenjen pribor, četke, krpe, okrugle

kutije s kremom... jedna je stajala uspravno, kao kolutić, crna osnova i žuti napis u krug i u sredini slika potpetice, gumene potpetice koja se tu reklamirala: međutim, u blesku sunca ta je kutija vikse dobila neko sasvim drugo značenje od onoga koje je pokazala pred Cihalovim okom koje je nesigurno pipalo oko tražeći kakav formalni princip pakovanja – a tad je upravo bila ono što se o toj kutiji neposredno pomišlja, viksa za cipele i preporučena gumena potpetica i ništa drugo. Sad je međutim ona značila jedan određeni predeo u najbližoj okolini Beča. Bila je to jedna dolina, jedan put je vodio naniže, još niže nego ka gradu, onamo je palacao kao plavi, već zasenčeni jezičak između vinograda koji su počivali na teškome suncu kasnog popodneva i već začetka večeri, s obrisima koji su hteli da prokaplju zlatom, kao da breg sad upravo lije naše zavičajno vino, bez vinogradara, bez berbe, bez muljače u međuvremenu. Takvo zlato sezalo je sad u dolinu sve do kamene kućice čiji je stražnji zid bez prozora, sav u orijaškom crnilu, ispisan krupnim žutim slovima – i slikom potpetice u sredini! – hvalio upravo nju u istom smislu, samo formatom veću, kako je to činila mala kutija vikse. Sve to skupa, međutim, kao kakvo zlatnožuto koplje zarivao je u amtsratovu dušu usmereni sunčev zrak. On vide tamo sebe sama kako, zagrejan vinom, hoda niz dolinu, kraj kamene kućice, iz doline uranja u prohladni, palacavi jezičak koji je sad iz plavog tonuo u sivo, sasvim isto kao što je čovek i sam izdisao poslednju pozajmljenu toplinu, taj zlatni breg u sebi – od vina, od lepog vidika, od razgovora, da bi onda u tramvaju, do čije je poslednje stanice uskoro dohoda, u prašini i gužvi dremucao u srećno osvojenom uglu.

Tako se naime još jednom podigla – 'mladost' poreske kancelarije, ili šta se već tako naziva; jer u osnovi to su ipak same prostote: na takav način gospodin kancelarijski savetnik je želeo da gurne u stranu to budalasto, da takoreći dobije slobodan vrat trube da bi ton u njoj nabujao do dostojanstva i dekora. Ton je izostao. Pukao je, 'kiksnuo', kako to kažu muzičari. A kancelarijski savetnik se smeškao bespomoćno, ali kiselo. Gledao je kroz kuhinjski prozor, jedan od mnogih kuhinjskih prozora u kraju koji je, kako se pristoji, bio zastrt malom zavesom; na prozorskoj dasci je stajala čašica i u njoj se u malo vode, da ostane svež, naslanjao vlašac, iza njega se, tek kasno u jasnoj svetlosti, naslanjao izlazeć dan u kome je htela da se učvrsti uobičajena izlomljena linija kuća, krovova i uličnog ugla preko puta. Julius Cihal najzad sleže ramenima. Beše to poslednje, delotvorno oružje; a onda ode u kafe Simberl, odgovarajući želji gospođe Zajiček koja (želja) je za kancelarijskog savetnika, a da on te stvari verovatno nije bio ni sasvim svestan, pružala istinsku legitimaciju za nešto toliko neobično kao da se prepodne sedi u kafeu. Ulica je bila mlačna, iznenađujuće toplija od stana: jedan prelom, jedan početak koji se nije dao izbeći; i jedan početni korak opravdan delotvornom rečju gospođe Zajiček. U kafeu je Cihal sedeo kao na nekom visokom vazdušnom jastuku, kao da je gumeni obruč, koji je u poreskoj kancelariji stalno imao na svom sedalu, neopaženo došao zajedno s njim i nabujao do četvorostrukog volumena. Nagnuo se ka staklu prozora o koje je spolja prst uprla sunce. Tako su se oboje oslanjali jedno o drugo, u to mlačno i tiho i sa čudorednoga stanovišta ne uvek nesumnjivo godišnje doba.